

Omgekomen in militaire dienst

vredesverliezen tijdens de koude oorlog

Omgekomen in militaire dienst

vredesverliezen tijdens de koude oorlog

Frank Oosterboer

Dpl Sld
2012
<http://dplsld.nl>

Inhoud

Inleiding	4
Een terreinverkenning	5
De cijfers	7
De nasleep	10
Herdenken	13
Verantwoording	15

Inleiding

Wie in militaire dienst gezeten heeft kent de verhalen. Oefeningen die stilgelegd zouden zijn omdat er teveel ongelukken gebeurden. Of het verhaal over twee landmachtsoldaten dat waarschijnlijk waar is. Op oefening zetten zijn hun puptent op achter een bosje en terwijl ze lagen te slapen reed er een tank over hen heen. Maar niet alleen in de landmacht vielen er doden en gewonden, deze kwamen voor bij alle krijgsmachtdelen. Regelmatig waren in de kranten artikelen over ongelukken aan te treffen.

De krijgsmacht zelf was echter niet zo scheutig met informatie en nooit is bekend gemaakt hoeveel doden er gevallen zijn tijdens de jaren van de Koude Oorlog. De toen omgekomen militairen in die jaren van vrede worden als vredesverliezen omschreven.

De algemene vraag hoeveel militairen er tijdens de periode van 1950 tot en met 1990 (einde Koude Oorlog) bij de krijgsmacht om het leven kwamen, leidde tot een serie van vier artikelen die begin 2012 in internetmagazine Dpl Sld gepubliceerd werden.

In het eerste artikel ***Een terreinverkenning*** wordt een beeld geschetst van de aard van de ongelukken. Het tweede artikel ***De cijfers*** doet een poging met het weinige materiaal dat er is de verliezen te kwantificeren. Het artikel ***De nasleep*** gaat in op hoe er bij onderdelen omgegaan werd met dodelijke ongelukken en wat er gebeurde ten aanzien van de familie van de omgekome. Het laatste artikel ***Herdenken*** inventariseert of en hoe vredesverliezen herdacht worden.

Aan de basis van deze artikelenreeks die in dit document verzameld zijn lag nieuwsgierigheid. Simpel de vraag hoeveel doden er nu eigenlijk te betreuren waren. Al snel bleek dat deze vraag niet eenvoudig te beantwoorden zou zijn en dit document komt niet verder dan een benadering voor de landmacht. Voor de rest van de krijgsmacht kon zelfs een benadering niet opgesteld worden. Er zal een flinke hoeveelheid archiefwerk voor nodig zijn om cijfers boven water te krijgen.

Het feit dat deze cijfers niet publiekelijk bekend zijn en misschien zelfs niet eens verzameld geeft te denken. Waarom niet?

Frank Oosterboer
November 2012

gereviseerd: 20-04-2015

Een terreinverkenning

Een krijgsmacht waarin geen dodelijke ongelukken voorkomen bestaat niet. Oefenen en verplaatsen betekent gevaar lopen. Maar het gevaar kan ook uit onverwachte hoek komen, gewoon pech die in de burgermaatschappij ook voorkomt of dood door de slordigheid van anderen. Ongelukken met dodelijke afloop in de krijgsmachtdelen zijn verrassend ‘veelzijdig’ zoals in dit artikel aangetoond wordt, hoewel een flink deel ervan uit verkeersongevallen bestaat.

Iemand merkte eens op dat verkeersongelukken ook voorkomen in de burgermaatschappij en dat er dus weinig bijzonders aan de hand is. Maar voor militaire dienst gaat dat niet helemaal op. Vaak werden jonge chauffeurs met weinig ervaring de weg opgestuurd met voertuigen waarvoor ze nog maar net de rijbevoegdheid gehaald hadden. Kun je in de burgermaatschappij dan nog zelf de beslissing nemen te rijden of niet, in dienst wordt dat besluit voor je genomen. En dat geldt ook voor allerlei andere zaken die je als dienstplichtige uit jezelf nooit ondernomen had of plaatsen waar je anders niet geweest zou zijn.

In het boek *Beste ouders, lieve Ine, ik schrijf dit uit La Courtine* van Henk Povée komt David Smit, majoor-arts b.d., die zes maal in La Courtine geweest is aan het

woord. (De landmacht oefende begin jaren '60 grootschalig op het Franse oefenterrein bij deze plaats.)

Dr. Smit: “Er zijn in La Courtine veel meer dodelijke slachtoffers gevallen dan er ooit in de publiciteit zijn gekomen. Ik heb de aantallen niet paraat, maar in mijn beleving hadden we wel bijna elke maand een dode te betreuren, vooral als gevolg van auto-ongelukken. Gevaarlijke bochtige en smalle wegen, jonge onervaren chauffeurs en natuurlijk de onvermijdelijke bravoure.”

Henk Povée zocht het uit. Zo vielen er in 1960 bij twee verkeersongevallen twee doden. Marechaussees op patrouille zagen een slipspoor op de weg dat rechtstreeks naar een ravijn leidde. Ze ontdekten onderaan de helling een jeep met in de nabijheid een dode en drie zwaargewonden. Diezelfde dag vond er nog een dodelijk ongeval

met een voertuig plaats. Maar niet alleen in Frankrijk, overal gebeurden dodelijke ongevallen met voertuigen, ook met stilstaande. Huzaar Bob de Gans, lichterij 55-5, was op oefening in Duitsland. “Op oefening op de Lüneburger Heide kwam er iemand terug van wacht en ging slapen achter in een DAF, een wachtmeester. Een Engelse Diamond (vrachtwagen) kwam eraan en nam zijn achterhoofd mee. Die gingen zo

kort langs elkaar heen. Hij lag tegen het zeil aan en zo zijn achterkant eraf. De dode is daarna weggebracht en in een Daf geladen met kist en met militaire eer naar Holland getransporteerd. Wij gingen gewoon verder.”

Ook op het ogenschijnlijk veilige kazerne-terrein kan het verkeerd aflopen. Een dienstplichtige in opleiding op de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort werd in 1959 terwijl hij exercitie gaf, door een achteruit rijdende drietonner dood gereden.

Vliegtuigongelukken, ontploffende oefenmij- nen en andere oorzaken

In de lucht vielen er ook doden en gewonden. De beginjaren van het straaljagertijdperk bij de luchtmacht leverden grote aantallen omgekomen jachtvliegers op. De F84 Thunderjet die iets meer dan vier jaar operationeel was kostte 43 vliegers het leven.

Maar ook niet-gevechtstoestellen leverden doden op. In dezelfde editie van de krant waarin vermeld werd dat er een soldaat tijdens exercitie was doodgereden, stond

een bericht over een vliegtuigongeluk. Voor de kust van India stortte in 1959 een Marinier amfibievliegtuig van de marine neer. De trieste balans: alle acht inzittenden waren om het leven gekomen.

Zeven doden en een tiental gewonden vielen er tijdens een instructieles op de Legerplaats bij Oldebroek in juli 1983. Een onderofficier demonstreerde een naar hij dacht onschadelijke oefenmijn. Het bleek een echte, tot de dag van vandaag zijn de inslagen van de ontplofte mijn te zien op de muur van het leslokaal.

Een bericht in het Nieuwsblad van Utrecht in 1963. "*Militair omgekomen in zwembad, commando kon niet zwemmen*" kopte de krant op 11 juli. Een 19-jarige dienstplichtige uit Maasbree was in opleiding bij de commando's en moest met een lijn over een openluchtzwembad een overbruggingsoefening doen. Twee meter voor de overkant viel hij in het water en kon niet meer gered worden. Hij bleek niet te kunnen zwemmen en had zich aldus het wat raadselachtige krantenbericht, even te voren merkwaardig gedragen. Het artikel besluit: "het is niet uitzonderlijk dat een militair in opleiding voor commando niet kan zwemmen. Zwemmen maakt geen onderdeel uit van de zware eisen waaraan een commando moet voldoen om zijn groene baret te halen."

Maar niet alle doden hoeven te vallen ten gevolge van ongelukken. In december 1962 werd op de Juliana van Stolbergkazerne soldaat J.C. van Deursen levenloos aangetroffen op zijn bed tijdens reveille. Sectie op zijn stoffelijk overschot wees op een ontsteking van de hartspier, het onderzoek duurt voort aldus het krantenartikel. Extreme pech die misschien niets met de dienst te maken heeft maar wel een ongewone doodsoorzaak voor een jonge man in de kracht van zijn leven. Vraagtekens zijn op hun plaats, had Van Deursen dan eerder niets gevoeld en had hij een dokter bezocht?

Acht voorbeelden passeerden hier de revue, zonder veel moeite werden ze verzameld.

De cijfers

Na het verlenen van de onafhankelijkheid aan Indonesië en het terugtrekken van de strijdkrachten richtte de krijgsmacht zich direct op een nijpend probleem veel dichterbij huis: de Sovjetunie en haar vazalstaten. Al kort na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog was de Koude Oorlog uitgebroken. Vanaf 1950 zouden ook de Nederlandse inspanningen zich in NAVO-verband richten op de nieuwe tegenstanders. Een ongekend grote parate strijdmacht werd opgebouwd. Een strijdmacht die intensief oefende waarbij ook slachtoffers vielen. Maar hoeveel slachtoffers en in welke omstandigheden?

Een kanttekening vooraf

Er bestaat tot op de dag van vandaag geen volledig overzicht van militairen in werkelijke dienst die om het leven gekomen zijn in de jaren van 1950 tot 1991. Het televisieprogramma *Andere Tijden* dat een uitzending wijdde aan de Koude Oorlog getiteld *Altijd paraat*, verzamelde aan de hand van krantenberichten en materiaal dat aanwezig is op het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) cijfermateriaal. Het is dit cijfermateriaal dat grotendeels de basis vormt voor dit artikel.

Andere Tijden beperkte zich en waarschijnlijk met goede redenen want het zal een majeure inspanning kosten om alle relevante cijfers boven water te krijgen en heel veel uren archiefbezoek. Er zijn daarom geen cijfers over de totale periode beschikbaar. Met de cijfers die er wel zijn moet voorzichtigheid betracht worden. Zo zijn van de landmacht vanaf de helft jaren '80 de meldingen niet meer compleet in het gebruikte bronnenmateriaal.

Een flink deel van de in werkelijke dienst omgekomen militairen kwam om het leven tijdens ongelukken met voertuigen. Niet alleen in diensttijd, maar ook in de vrije tijd. Cijfermateriaal dat hierin onderscheid maakt is er niet.

Voormalig jachtvlieger Steve Netto schreef een boek waarin hij cijfers noemt voor de omgekomen vliegers. Maar er kwamen ook andere luchtmachtmilitairen om het leven.

Ook voor hen geldt dat er geen complete cijfers zijn. De periode die werd uitgezocht beslaat slechts de jaren 1964-1970.

De cijfers die de marine betreffen beginnen in 1961. Geen cijfermateriaal dus over de beginperiode van de Koude Oorlog. Voor de landmacht geldt dat er geen cijfers zijn van voor 1967.

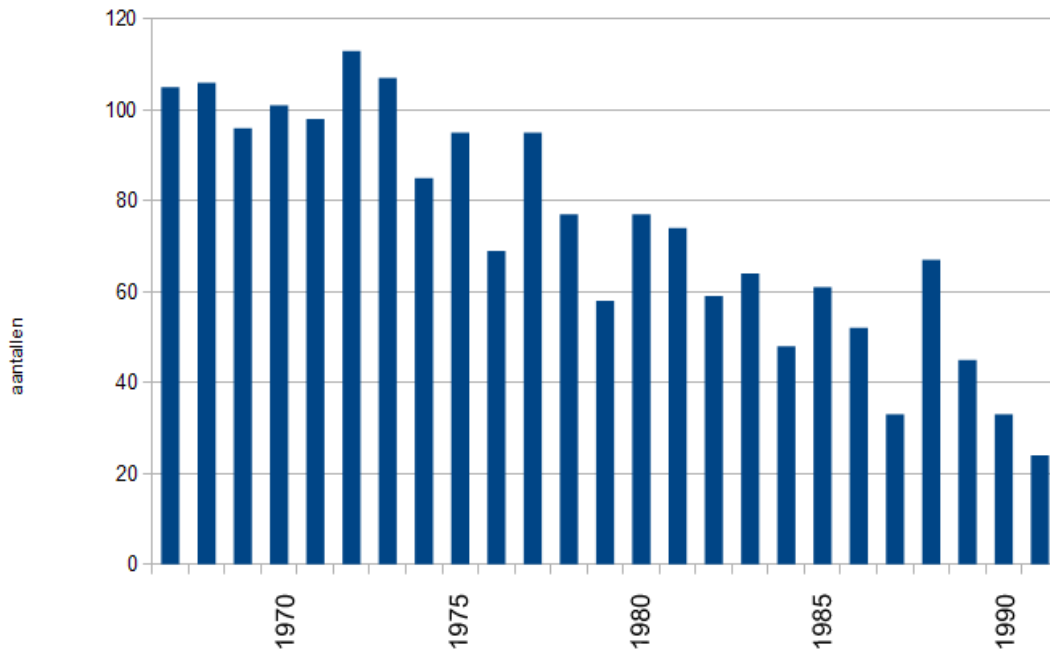
Landmacht

Verreweg de meeste doden vielen bij de landmacht, dit was het krijgsmachtonderdeel dat het grootste aantal manschappen telde. Tot de landmacht behoorden toen ook de marechaussee en de TRIS, Troepenmacht in Suriname.

Vanaf 1967 is er cijfermateriaal en de aantallen doden voor dat jaar: 107. Die 107 doden zijn geen uitschieter, de jaren erna staat de jaarlijkse teller steeds rond de honderd dode landmachtmilitairen. Vanaf 1973 vermindert langzaam maar gestaag dit aantal (zie grafiek), waarbij aangetekend moet worden dat de cijfers vanaf midden jaren '80 niet betrouwbaar zijn.

De grafiek piekt in 1972 met het trieste hoogtepunt van 113 doden dat jaar. Met dit cijfermateriaal en de aantallen daadwerkelijk dienende militairen*, kan ook de kans berekend worden per hoeveel militairen er jaarlijks een dode viel. In het jaar 1972 viel er een dode per 637 militairen. Vijftien jaar

Landmacht
doden per jaar in de periode 1967-1991

later is deze verhouding stukken beter: nu valt er een dode per 2084 militairen. Hoe betrouwbaar zijn deze cijfers en in wat voor omstandigheden vielen de doden? Een tweetal in het oog lopende cijfers uit de lijst die opgesteld werd door *Andere Tijden* werden uitgezocht. Vermeld voor de maand juni van 1970 : 4 tegelijk in Soesterberg en in augustus/september dat jaar 4x Suriname.

De Soester Courant van 12-6-1970 op de voorpagina: *Voertuig met 22 militairen op Soester Hoogt verongelukt: 4 doden*. Een drietonner met in de bak 22 dienstplichtigen raakte van de weg en kantelde. Een toevallig passerende kraanwagen kon de drietonner die op zijn kop lag weer overeind zetten waarna de beknelde inzittenden bevrijd konden worden.

Abonnement per kwartaal f 3,75. Buiten Soest per kwartaal f 6,75

Uitgave : Drukkerij Smit - Soest Bureau voor redactie en administratie : Van Weedestraat 29a, Soest Tel. 2566

Voertuig met 22 militairen op Soester Hoogt verongelukt: 4

Rampvoertuig raakte in beruchte S-bocht van de weg.

Gekanteld voertuig met daaronder een tiental slachtoffers werd door juist passerende kraanwagen gelicht.

Van een colonne van vijf legervoertuigen, elk met 22 dienstplichtige militairen als passagiers, raakte de voorste wagen, na 't passeren van het „Soester Hoogt“ nabij de vliegbasis Soesterberg, van de weg, waardoor het voertuig kantelde en een groot deel van de inzittenden onder het zware voertuig bekneld raakte. De wagen lag met de wielen omhoog.

De gevolgen waren catastrofaal. Twee militairen werden op slag gedood, terwijl in de loop van de avond nog twee slachtoffers aan de opgelopen verwondingen bezweken zijn.

Twee zwaargewonden werden naar het ziekenhuis „Zonneglolen“ vervoerd, van waaruit er één, in verband met zijn zeer ernstige schedelverwondingen, direct naar het Stads- en Academisch Ziekenhuis in Utrecht moest worden vervoerd. In laatstgenoemd ziekenhuis, alsook in het militair hospitaal in Utrecht worden nog zes zwaar gewonde slachtoffers verpleegd. Eén van hen verkeert nog in levensgevaar. De minder ernstig gewonden werden naar diverse ziekenhuizen in de omgeving vervoerd.

Na bezoek aan het Soester Natuurbad verongelukt

Donderdagmiddag gingen ongeveer een honderdtal militairen van verschillende

Bewustloze en gewonde militairen lagen rondom het rampvoertuig verspreid. Een deel van de militairen van de volgwagens was onmiddellijk ter plaatse om hulp te verlenen. Slechts een gedeelte

Terwijl de aangrenzende begraafing door militairen en burger naar eventueel uit de wagen geslingerde slachtoffers, werden vervoerd naar de verschillende ziekenhuizen.

De bevrijdende kraanwagen werd door de politie geleid. Hun moedigheid werd gewaardeerd. Dat moedige optreden werd door de president van de Soester Courant teruggekeerd.

De melding over de vier Surinaamse doden werd nagevraagd bij de voorzitter van TRIS-contacten. Het betrof hier drie militairen die een ongeluk met een voertuig kregen. De vierde dode kon niet bevestigd worden.

Het betrof hier ongelukken in diensttijd met voertuigen maar ook in de vrije tijd komen er militairen om het leven. Op weg naar huis voor weekendverlof bijvoorbeeld of tijdens de dagelijkse rit naar en van de kazerne. Op vakantie sterven ook mensen: de lijst voor juni 1975: 1 x *Lloret de Mar*. Maar de meeste gegevens zijn slechts getallen per maand en uitspraken over de hoeveelheid tijdens de diensturen omgekomen militairen vallen niet te doen.

De cijfers laten een langzame daling in de loop der jaren zien; misschien minder voertuigongelukken door betere chauffeurs en betere voertuigen? Ook in de burgermaatschappij komen er jaarlijks minder mensen in het verkeer om het leven. Kort na 1970 piekt het aantal verkeersdoden op ruim 3300 per jaar om daarna gestaag te verminderen**.

Een ding kan nog gedaan worden met de beschikbare cijfers: het optellen van de doden. Voor de periode 1967-1991 komt het totaal aan gestorven landmachtmilitairen op 1842.

Marine en Luchtmacht

Vanaf 1961 zijn er cijfers voor de marine en in de eerste jaren ligt het jaarlijkse aantal doden rond de tien, om dan snel af te nemen. De marine, waar ook het Korps Mariniers onder valt was het belangrijkste krijgsmachtdeel op Nieuw-Guinea, dat na een bijna-oorlog met de Indonesiërs aan de Verenigde Naties werd overgedragen in 1962.

Volgens de opgaven vallen er in de laatste jaren van de Koude Oorlog geen doden meer.

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog tot 1968 had de marine het vliegkampschip Karel Doorman in de vaart, hier vanaf vliegen was een gevaarlijke bezigheid. Steve Netto, oud-luchtmachtvlieger, becij-

fert in zijn boek *Jachtvliegers in de Koude Oorlog* voor de Marine Luchtvaart Dienst 32 doden van 1946-1964 op vliegtuigtypes die vanaf de Doorman vlogen en tevens 123 man omgekomen in andere vliegtuigen. Voor de luchtmacht komt Netto uit op het getal van 262 omgekomen operationele vliegers, waarvan 180 jachtvliegers tijdens de jaren van de Koude Oorlog.

Maar er werken niet alleen piloten bij de luchtmacht. Over de periode van 1964 tot en met 1970 becijferde het NIMH 30 doden als gevolg van luchtvaartongevallen en 100 doden als overige (dienst-)ongevallen.

Tot slot

De hier gebruikte cijfers zijn maar een deel van het totaal. Over de jaren '50 en voor de landmacht de eerste helft van de jaren '60 is er geen cijfermateriaal. Maar het is niet waarschijnlijk dat het wel meevalt in die periodes.

Voor de landmacht kan een gissing gemaakt worden ten aanzien van het aantal doden voor de ontbrekende jaren 1950-1966. In de periode hierna komen per jaar gemiddeld 74 militairen per jaar om***. Voor de 17 ontbrekende jaren zou dit een totaal van 1258 man betekenen. Opgeteld bij de 1842 bekende doden zijn dit voor de Koude Oorlogsjaren 3100 militairen. Dit getal is waarschijnlijk te laag gelet op de onvolkomen cijfers vanaf halverwege de jaren '80 en het vermoeden dat het er in de vroege jaren van de Koude Oorlog beslist niet veilig aan toeging.

* Bron: Met de blik naar het Oosten, J. Hoffenaar en B. Schoenmaker, Sdu uitgeverij 1994

** SWOV Factsheet, SWOV, Leidschendam 2010

*** 1842 doden in 25 jaar

De nasleep

Tienduizenden oud-militairen moeten het meegemaakt hebben, het verongelucken van anderen uit hun onderdeel. Hoe werd daarmee omgegaan en hoe verliep dit voor de families van de omgekomenen?

In het eerste artikel “Een terreinverkenning” vertelde Bob de Gans over een dodelijk ongeluk in Duitsland, een wachtmeester kwam om. Zijn stoffelijk overschot werd in een kist gelegd en met een DAF naar Nederland vervoerd met militaire eer. “Wij gingen gewoon verder. Weer een huzaar minder.” “Waren jullie echt zo laconiek?” vroeg de interviewer enigszins verbijsterd. De Gans keek wat ongemakkelijk: “Natuurlijk niet, maar wat moet je anders? Wij moesten door.” zei hij zacht.

Ook in de compagnie van Willem van Oudshoorn, 44 Painfbat lichting 69-4, gebeurde een dodelijk ongeluk. Op weg naar Roosendaal voor oefening Pantserstorm reed een Nekaf van de weg. De twee mannen die achterin zaten kwamen om. “We

kregen dat vrij informeel te horen. Zo’n beetje tussen neus en lippen door toen we op de kazerne in Roosendaal waren aangekomen. Met een ondertoon alsof er niets bijzonders gebeurd was. De jongens zaten in een ander peloton, een kamer verderop. Achteraf gezien reageerden we vrij gelaten. Ik ging niet naar de begrafenis, daar waren anderen voor aangewezen. De manier waar daar mee omgegaan werd, dat werd doodgezwegen, daar mocht je niet over praten. Er werd gelijk weer geroepen over percentages. Er was eigenlijk niets aan de hand.”

Hoe er met ongelukken omgegaan werd lijkt sterk van de omstandigheden, van de onderdelen en hun cultuur zelf af te hangen. Een voormalig dienstplichtig marechaussee

In memoriam
marechaussee der 3e klasse
Wim van der Ham

Geboren 17 april 1948 te Leidschendam, overleden 8 november 1968 te Harderwijk.

In leven geplaatst bij het 104 Marechausee Eskadron.

Op 8 november vertrok hij na volbrachte taak opgewekt naar zijn ouderlijk huis om daar enige dagen door te brengen.

Nabij Nunspeet werd de reis verstoord door een ernstig verkeersongeval.

Twee marechausees werden opgenomen in het Boerhaave-ziekenhuis te Harderwijk. Levensgevaar leek niet aanwezig. In de middag overleed geheel onverwacht de dpl marechaussee der 3e klasse Wim van der Ham aan de opgelopen inwendige verwondingen.

Wim van der Ham, in de korte tijd, ongeveer twee maanden, dat je bij ons was heb je je doen kennen als een plichtsgetrouw marechaussee die met grote bereidheid alles deed wat hem gevraagd en ook wat niet gevraagd werd.

De opgewektheid en blijmoedigheid waarmee jij de opgedragen diensten uitvoerde was velen tot voorbeeld.

Je was een goed kameraad. Moge je vaste vertrouwen in een beter leven voor je ouders een troost zijn.

wiens kamergenoot verongelukte kwam met een menselijker verhaal. Met het hele peloton vormde men een erewacht tijdens de begrafenis en er werd een rouwadvertentie in Ons Wapen gezet.

De afhandeling voor de familie

Hoe de afhandeling van ongelukken op oefening was, beschrijft Henk Povée in zijn boek* over oefenen in La Courtine. Daarin zegt voormalig legerarts David Smit: "Bij een dodelijk ongeval trad een vaste procedure in werking. Alle telefoonverbindingen met Nederland werden meteen afgesloten, op één na. Via die lijn werd het ongeluk gemeld aan de sociale dienst van het ministerie in Den Haag. Die lichtte dan de familie in. Pas daarna gingen de telefoonlijnen weer open.

De familie werd vervolgens van huis gehaald en naar La Courtine gevlogen. De familieleden moesten dan officieel de dode identificeren. Daarna werd het overlijden aangegeven op het gemeentehuis van La Courtine. De volgende dag vloog

de familie dan met de dode naar Soesterberg. Alles werd steeds begeleid door een marechaussee-officier die speciaal was belast met de hele procedure rond sterfgevallen."

Voor de familie stond en staat een heel apparaat binnen het ministerie van Defensie klaar om hen te begeleiden. Hierin spelen naast het maatschappelijk werk ook legerpredikanten en aalmoezeniers een belangrijke rol. Tegenwoordig hoort psychologische hulp ook tot de mogelijkheden. Dit proces verliep niet in alle gevallen goed. Op diverse websites kunnen oproepen aangetroffen worden van nabestaanden die vele jaren later nog met vragen zitten die blijkbaar in het verleden niet goed beantwoord zijn. Eén oproep heeft het over

een legermacht die zwijgt en een gesloten front vormde. Ingeschakelde advocaten braken ook niet door deze muur van stilzwijgen heen. De oproepen betroffen hier gebeurtenissen uit de jaren '60. Goed afgehandeld of niet door Defensie, de overeenkomst van de oproepen is dat het overlijden na vele jaren nog steeds niet verwerkt is.

Een recenter voorbeeld over de door nabestaanden als onvoldoende steun ervaren staat in het boek** dat Alexander Nijboer schreef over klokkenluider Ben Spijkers. Een jaar voor de aanleiding van deze affaire gebeurde er met hetzelfde type antipersoneelsmijn ook een ongeluk. In 1983 ontplofte een "oefenmijn" in een leslokaal met zeven doden als resultaat. Nijboer over de hulp naderhand: "Ook de verongelukte instructeur De Bakker is volgens Defensie deels schuldig aan het ongeval, omdat hij bij de instructies een scherpe mijn aanzag voor een oefenmijn. Het gevolg van deze conclusie is dat het ministerie van Defensie geen enkele aansprakelijkheid voor het ongeval aanvaardt en de nabestaanden in de kou laat staan, zoals een jaar later ook bij het ongeval van Rob Oova zou gebeuren."

Er staan meer bittere woorden in dit boek: “De dienstplichtige militairen die het ongeluk in 1983 overleefden werden voor hun leven verminkt en worstelen nog dagelijks met de gevolgen.” En elders: “Bovendien bleven de slachtoffers en nabestaanden verstoken van iedere officiële hulp.” Betreft het hier uitzonderingen en komen deze wel in de publiciteit en de vele gevallen waarin de afhandeling goed verloopt niet, omdat goed nieuws zoals vaak cynisch gezegd wordt, geen nieuws is? Nog een citaat uit Nijboers boek: “In 1989 en 1992 oordeelden ook de voorgangers van Oosting (nationale ombudsman) in scherpe bewoordingen over de nalatigheid van de krijgsmacht bij de nazorg van slachtoffers van ongevallen in en door de dienst.”

Als er een conclusie te trekken valt is het dat sterfgevallen in militaire dienst vaak moeizaam verwerkt worden en dat goede informatie over de toedracht hierin van groot belang is. Eveneens van belang voor nabestaanden kan een herinnering zijn op de plek waar het gebeurde. In 't Harde waar het oefenmijngeluk voorviel, gebeurde dat door middel van een plaquette drie jaar na de gebeurtenis.

* Beste ouders, lieve Ine, ik schrijf dit uit La Courtine, Uitgeverij Thoth, 2009

** Een man tegen de staat, Uitgeverij Papieren Tijger, 2006

Herdenken

Op de gekste plaatsen kan men berrmonumentjes aantreffen die getuigen van dodelijke ongelukken. Herdenken is belangrijk en een plaats waar dat kan gebeuren ook. De Nederlandse krijgsmachtdelen kennen talloze monumenten waar roemrijke gebeurtenissen uit het verleden en gesneuvelden herdacht worden. Maar is daar ook plaats en aandacht voor de omgekomen militairen uit de Koude Oorlogsjaren?

Dat lijkt een simpele vraag waarop het antwoord makkelijk te vinden moet zijn. De Defensiewebsite geeft een overzicht van een aantal monumenten bij de krijgsmachtdelen, maar nergens een verwijzing naar vredesverliezen.

Om een globaal overzicht te krijgen was andere actie nodig. Deze bestond uit het benaderen van mensen van diverse regimenten en korpsen uit het eigen netwerk. Daarnaast werden enkele regimentsadjutanten, Postbus 51 ofwel de voorlichting van de overheid en tevens oud-mariniers benaderd.

De reacties vielen in twee delen uiteen. Allereerst was iedereen uit het eigen netwerk bereid om antwoord te geven op deze vragen of anders een doorverwijzing. Dat lag anders bij de onbekenden die benaderd werden, deze zwegen op één man na in alle toonaarden.

Mail werd op een uitzondering na niet beantwoord. De voorlichting van de rijksoverheid kon geen antwoord geven op de gestelde vragen en verwees naar Stichting '40-'45. Uiterst merkwaardig voor een instantie die dit soort vragen voor de marine moet beantwoorden.

Niettemin komt uit de reacties, het gebrek eraan en uit het boek *"Ik wijk voor niets"* van de Wapentraditieraad Infanterie wel een beeld naar voren.

Landmacht

Voor de landmacht is sneller verteld wat er wel is dan wat niet. Drie infanterieregimenten schenken aandacht aan vredesverliezen. De omgekomenen van de voormalige Troepenmacht in Suriname worden met

een monument herdacht op de Generaal Spookazerne. Ook het Regiment Limburgse Jagers herdenkt zijn vredesverliezen, er is een aparte gedenksteen met opschrift: *"Voor alle Limburgse Jagers die in en door de dienst zijn omgekomen."*

Gedenksteen van de Limburgse Jagers

Op de Johannes Postkazerne te Havelte werd in 2005 een gedenkteken onthuld met de tekst: *"Zij die ons ontvielen. Omgekomen tijdens hun plaatsing bij het Regiment Infanterie Johan Willem Friso."* De aanleiding voor dit monument was de tragische dood van een dienstplichtig soldaat in 1980. Van de overige infanterieregimenten is niets bekend. Hun websites zwijgen in alle talen en ook *"Ik wijk voor niets"* vermeldt geen informatie zodat het zeer waarschijnlijk is dat er bij hen geen aandacht aan vredesverliezen wordt geschonken. Voor het Regiment van Heutsz kon dit geverifieerd worden.

Voor de rest* van de landmacht werd alleen bij het Korps Veldartillerie de vraag naar herdenken positief beantwoord. Hier schrijft men de namen van omgekomen militairen in een gedenkboek waarvan iedere dag een bladzijde omgeslagen wordt.

Enkele landmachtregimenten waarvoor wel antwoord verkregen werd maar waar geen vredesverliezen herdacht worden, waren de Geneeskundige Troepen en de Verbindingsdienst. De cavalerie en het regiment B&T (opvolger van de AAT en Intendance) wilden niet reageren maar ook hier wordt waarschijnlijk niets aan herdenken gedaan. Voor de landmacht kan geconcludeerd worden dat vredesverliezen vaker niet dan wel herdacht worden. Hoe zit dat bij de andere krijgsmachtdelen?

Marine en Mariniers

Hun websites geven geen informatie. De overheidsvoorlichting faalde opzichtig deze vraag voor de marine te beantwoorden en diverse benaderde oud-mariniers verenigd in het Contact Oud Mariniers, zwegen in alle talen.

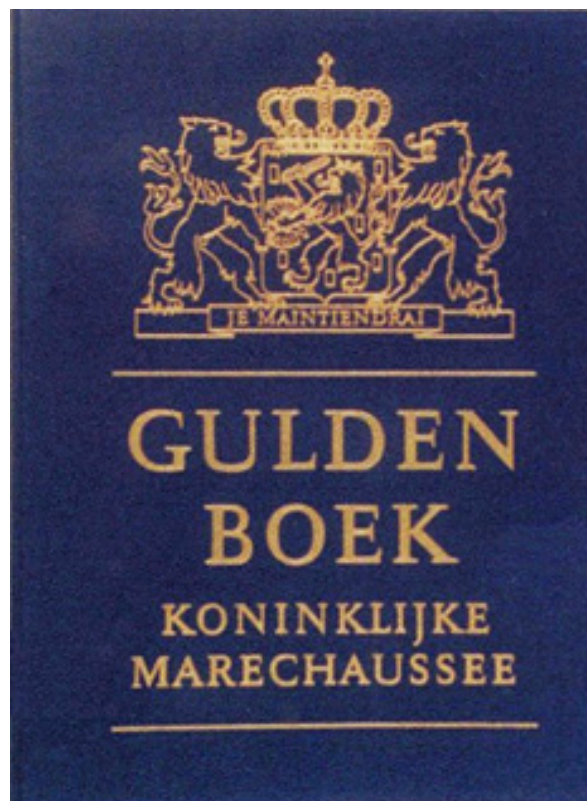
Luchtmacht

Informatie werd ingewonnen op de website van Defensie, uit het boek *Jachtvliegers tijdens de Koude Oorlog* en bij de Centrale Coördinator Postactieven & Veteranen. Op de voormalige Vliegbasis Soesterberg wordt jaarlijks een herdenking gehouden voor alle omgekomen luchtmachtmilitairen, ook voor hen die als gevolg van ongelukken in vredetijd om het leven kwamen. Voorafgaand aan deze ceremonie is er een gedenkdienst voor de nabestaanden. Een monument waar alle gevallen met naam op vermeld staan is er niet. Wel is er op initiatief van oud-vliegers een monument onthuld met hierop de namen van tijdens de Koude Oorlogsjaren omgekomen vliegers.

Marechaussee

Vroeger lag er op alle marechausseebrigades een herdenkingsboek, het zoge-

naamde Guldenboek, waarin de omgekomenen werden bijgeschreven en waarvan iedere dag een bladzijde werd omgeslagen. Veel van deze brigades zijn opgeheven. Op het opleidingscentrum op de KWIII-kazerne te Apeldoorn en op de Staf in Den Haag is het Guldenboek nog in gebruik.

Tot slot

Al met al een gemengd beeld dat vragen oproept. Waarom wordt er bij de een wel aandacht besteed aan herdenken en bij de ander niet? Tevens de vraag of men van mening is dat sommige omgekomenen niet de moeite waard zijn om te herdenken. De dood door een verkeersongeval, misschien niet luisterrijk genoeg?

Maar omgekomen vliegeniers, hetzij door technisch falen, weersomstandigheden of eigen schuld worden wel herdacht. Wat is het verschil met een landmachtchauffeur die van de weg afraakt en omkomt? Waarom zou de ene dode belangrijker zijn dan de andere? Hebben niet allen de uiterste tol betaald voor dienen bij de krijgsmacht?

* Niet alle regimenten/korpsen werden benaderd. Het gaat om hier om een algemeen beeld.

Verantwoording

Literatuur:

Brocades Zaalberg, T., *Het Regiment Infanterie Johan Willem Friso*, Van Wijnen, 2011
Hoffenaar, J., Schoenmaker, B., *Met de blik naar het Oosten. De Koninklijke Landmacht 1945-1990*, SdU 1994
Netto, S. en c.s., *Jachtvliegers in de Koude Oorlog, Flirten met de dood?* Martin Leeuwis Publications, 2010
Nijboer, A., *Een man tegen de staat*, Uitgeverij Papieren Tijger, 2006
Povée, H., *Beste ouders, lieve Ine, ik schrijf dit uit La Courtine, Het Nederlands leger in Frankrijk 1959-1971*, Thoth, 2009
SWOV, *SWOV Factsheet*, Leidschendam 2010
Wapentraditierraad Infanterie, *"Ik wijk voor niets", Geschiedenis en tradities van het Wapen der Infanterie*, Van Wijnen, 2011

Kranten:

Soester Courant: 12-6-1970
Utrechts Nieuwsblad: 11-6-1959
Utrechts Nieuwsblad: 15-12-1962
Utrechts Nieuwsblad: 11-7-1963

Internet:

http://www.defensie.nl/thuisfront/tijdens_de_uitzending/zorginstanties_defensie
http://www.defensie.nl/luchtmacht/cultureel/monumenten_van_de_koninklijke_luchtmacht
http://www.defensie.nl/nimh/geschiedenis/canons/regiment_limburgse_jagers/traditie/traditieen-korpsgebruiken/herdenkenenmonumenten

Interviews:

Bob de Gans dd. 06-05-2010
Willem van Oudshoorn dd. 20-04-2010

Instanties:

Andere Tijden (televisieprogramma)
Centrale Coördinator Postactieven & Veteranen van de Koninklijke Luchtmacht
Historische Vereniging Soest/Soesterberg
Nederlands Instituut voor Militaire Historie
Stichting Regiment Limburgse Jagers
Stichting TRIS kontakten

Foto's:

Henk Feller, pag. 16 (omslag achterzijde, bewerkt)
Jaap Hoogenboom, pag. 5
Fred Klijndijk, pag. 11 en 14
Frank Oosterboer, pag. 10
Stichting Regiment Limburgse Jagers, pag.13

